

Avizul Comitetului Economic și Social European privind promovarea producției și consumului durabil în UE (aviz exploratoriu)

(2012/C 191/02)

Raportor: **dna An LE NOUAIL MARLIÈRE**

La 11 ianuarie 2012, în conformitate cu articolul 304 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, Președinția daneză a hotărât să consulte Comitetul Economic și Social European cu privire la

Promovarea producției și consumului durabil în UE

(aviz exploratoriu).

Secțiunea pentru agricultură, dezvoltare rurală și protecția mediului, însărcinată cu pregătirea lucrărilor Comitetului pe această temă, și-a adoptat avizul la 10 aprilie 2012.

În cea de-a 480-a sesiune plenară, care a avut loc la 25 și 26 aprilie 2012 (ședința din 26 aprilie), Comitetul Economic și Social European a adoptat prezentul aviz cu 124 de voturi pentru, 8 voturi împotriva și 5 abțineri.

1. Concluzii și recomandări

1.1 Dând curs invitației primite din partea Președinției daneze, CESE a evaluat instrumentele și măsurile necesare pentru a se trece la moduri de producție și de consum durabile. În acest scop și în vederea asigurării unei tranziții echitabile, salutând nivelul de sensibilizare al instituțiilor europene și eforturile depuse de acestea, CESE recomandă să se schițeze o viziune comună reînnoită a modelului economic, prin asocierea tuturor componentelor societății civile organizate în cadrul unui forum de consultare specializat, pentru definirea obiectivelor și a țintelor și pentru elaborarea unui proces de monitorizare actualizat.

1.2 Ar fi util:

— să fie integrate pe deplin politicile în favoarea consumului și producției durabile, pe de o parte, și punerea în aplicare a *Foii de parcurs către o Europă eficientă din punct de vedere al utilizării resurselor* ⁽¹⁾, pe de altă parte; să fie încurajate statele membre să pună în aplicare aceste politici prin intermediul Foii de parcurs și al semestrului european;

— să se recurgă la o gamă de instrumente transversale de punere în aplicare și de stimulare, precum eliminarea progresivă a produselor nedurabile, dezvoltarea unei politici fiscale mai echitabile, promovarea achizițiilor publice ecologice, eliminarea treptată a subvențiilor care nu țin seama de efectele negative asupra mediului, susținerea cercetării și a ecoinovării, internalizarea costurilor de mediu, crearea altor stimulente bazate de piață, solicitarea unei participări active la procesul de tranziție din partea consumatorilor și a lucrătorilor.

1.3 De asemenea, această solicitare trebuie să se adreseze sistemului financiar ⁽²⁾, astfel încât să fie repus în slujba unei economii cu o producție și un consum durabile, punând accentul pe domeniile cu amprentă ecologică mai pronunțată, precum sectorul agroalimentar, agricultura, sectorul locativ, infrastructurile și transportul.

1.4 Totodată, atenția ar trebui să meargă dincolo de domeniile energiei și emisiilor de gaze cu efect de seră, concentrându-se asupra altor resurse și impacturi asupra mediului, precum gestiunea și protecția apei, utilizarea terenurilor, poluarea aerului, ținând cont de impactul de ansamblu al produselor asupra mediului.

1.5 Susținând îmbunătățirea proceselor de producție și a produselor, vom fi în măsură să oferim consumatorilor și utilizatorilor produse și servicii care vor determina schimbarea comportamentului și opiniilor acestora.

1.6 În sfârșit, pentru a promova modele de consum și stiluri de viață durabile, este necesar ca, prin consolidarea rolului asociațiilor de consumatori și de producători din cadrul comerțului echitabil, să fie promovate și protejate inițiativele care constituie o alternativă la modul de consum prădalnic și să fie susținute cele mai bune practici.

⁽¹⁾ COM(2011) 571 final.

⁽²⁾ Avizul Comitetului privind *Reglementarea serviciilor financiare în folosul creșterii sustenabile*, raportor: dl IOZIA, JO C 107, 6.4.2011, p. 21, și Avizul Comitetului privind *Consolidarea coordonării politicilor economice pentru stabilitate, creștere și locuri de muncă – Instrumente pentru o mai bună guvernare economică în UE*, raportor: dl PALMIERI, JO C 107, 6.4.2011, p. 7.

2. Introducere

2.1 În decembrie 2011, pentru a concilia ieșirea din criză cu redresarea economică și cu angajamentele UE în materie de combatere a schimbărilor climatice, Guvernul danez a solicitat CESE să elaboreze un aviz exploratoriu privind promovarea **consumului și producției durabile (CPD)**. Luând ca referință *Foaia de parcurs către o Europă eficientă din punct de vedere al utilizării resurselor și jaloanele acesteia* privind CPD ⁽³⁾, Guvernul danez invită CESE să analizeze în avizul său ce instrumente sunt necesare pentru a asigura orientarea economiei europene către CPD.

2.2 Până în prezent, dezvoltarea economică s-a bazat pe energii și resurse de bază neregenerabile, conform principiului fundamental „omul-stăpân și proprietar al naturii”. Producția de bunuri și servicii este încă marcată de externalizarea costurilor care ar trebui să acopere extracția de resurse naturale neregenerabile și eliberarea în mediul înconjurător a gazelor cu efect de seră (GES) și a poluanților. În economiile de piață, internalizarea acestor costuri trebuie impusă agenților economici prin norme imperative care, în măsura posibilului, ar trebui să fie universale aplicabile.

2.3 O producție și un consum durabile sub forma unei utilizări a serviciilor și produselor care să ofere mai multe avantaje folosind mai puține resurse naturale se află la baza strategiilor de creștere a eficienței resurselor și de promovare a unei economii ecologice. În 2008, Comisia a adoptat primul său Plan de acțiune privind CPD, care cuprinde o serie de politici de promovare a CPD ⁽⁴⁾. Luând în considerare aceste jaloane, Comisia se ocupă în prezent de revizuirea politicilor sale privind CPD pentru 2012.

3. Consumul și producția durabile: politici și instrumente necesare

3.1 Crearea unei viziuni comune reînnoite a modelului economic

3.1.1 Unul dintre motivele impactului redus pe care l-au avut până în prezent politicile privind CPD constă în faptul că, deși conceptul de durabilitate este bine integrat în Strategia Europa 2020, în aplicarea practică a politicilor el este adeseori lăsat deoparte. În modelul economic actual, obiectivul principal rămâne crearea creșterii economice și încurajarea consumului, iar performanța globală este evaluată pe baza PIB-ului. O tranziție către CPD ar necesita o dezbatere deschisă și transparentă, pe tema unui model economic autoîntreținut, ale cărui performanțe ar fi evaluate cu ajutorul unor indicatori „dincolo de PIB”, care să măsoare amprenta ecologică, starea de bine individuală și socială și prosperitatea. În avize anterioare, CESE a propus Comisiei o colaborare care să aibă drept scop crearea unui forum privind consumul durabil, care ar contribui la studierea valorilor subiacente unei economii durabile și a factorilor care îi împiedică pe cetățeni să opteze

pentru modele de consum durabile și a experiențelor acumulate în materie de moduri de viață cu impact redus asupra mediului ⁽⁵⁾.

3.2 Definierea obiectivelor și a țintelor și elaborarea unui proces de monitorizare

3.2.1 Sunt implicate aici numeroase domenii politice. Pentru urmărirea progreselor înregistrate în îndeplinirea obiectivelor CPD și pentru evaluarea situației actuale, ar trebui constituită o bază de date solidă cu privire la influențele producției și consumului asupra mediului, care să măsoare eficiența instrumentelor politice, să aprofundeze strategiile și obiectivele, să reajusteze prioritățile și să stabilească un proces de monitorizare.

3.3 Asocierea societății civile

3.3.1 Asocierea societății civile la nivel mondial, național și local este crucială pentru asigurarea unei tranziții reușite către o economie ecologică și durabilă. O astfel de tranziție nu va avea sorți de izbândă decât dacă întreprinderile, consumatorii și lucrătorii percep CPD ca pe o oportunitate și un obiectiv dezirabile. La toate nivelurile ar trebui instituite sisteme corespunzătoare de dialog și de participare democratică ⁽⁶⁾.

3.3.2 Pentru aceasta, ar trebui să înceteze situarea pe poziții opuse a investițiilor industriale, a competitivității întreprinderilor europene și a puterii de cumpărare a consumatorilor. Creșterea exigențelor consumatorilor va stimula pe calea cea mai sigură piața internă europeană, prin valorificarea rezultatelor cercetării europene și prin îndeplinirea obiectivelor de conservare a mediului. Pentru aceasta, este nevoie și ca investițiile să rămână în Europa.

3.4 Integrarea deplină a politicilor privind CPD și a Foi de parcurs pentru o Europă eficientă în utilizarea resurselor

3.4.1 Odată cu inițiativa sa emblematică și cu *Foaia de parcurs către o Europă eficientă din punct de vedere al utilizării resurselor* ⁽⁷⁾, Comisia a făcut din promovarea unei utilizări eficiente a resurselor o chestiune de prim ordin pentru economiile europene. Punerea în aplicare a Foi de parcurs este cuprinsă în Strategia Europa 2020 și în semestrul european. CESE recomandă ca revizuirea planului de acțiune pentru un consum și o producție durabile să aibă loc în strânsă legătură cu punerea în aplicare a Foi de parcurs și a celui de-al 7-lea

⁽³⁾ COM(2011) 571 final, p. 6 și 7.

⁽⁴⁾ COM(2008) 397 final.

⁽⁵⁾ Avizul CESE privind construirea unei economii durabile prin transformarea modelului nostru de consum, raportor: dna DARMANIN – JO C 44, 11.2.2011, p. 57 și Avizul CESE (încă nepublicat în JO), Avizul CESE pe tema *Dincolo de PIB – implicarea societății civile în alegerea indicatorilor complementari* (aviz din proprie inițiativă), raportor: dl PALMIERI.

⁽⁶⁾ JO C 44, 11.2.2011, p. 57.

⁽⁷⁾ COM/2011/0571 final și Avizul CESE privind foaia de parcurs către o Europă eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor. Raportor: dna EGAN (încă nepublicat în JO).

Program de acțiune pentru mediu⁽⁸⁾, astfel încât politicile privind CPD să poată beneficia de creșterea importanței acordate în plan politic utilizării eficiente a resurselor și de cadrul de monitorizare al semestrului european. Obiectivele și sistemele de monitorizare în materie de CPD s-ar putea întemeia pe adăugarea anumitor indicatori ai CPD la indicatorii privind utilizarea eficientă a resurselor.

3.5 Încurajarea statelor membre

3.5.1 Obiectivele privind CPD sugerate anterior ar putea face să progreseze politicile derulate de statele membre în acest domeniu, iar acestea ar putea profita de pe urma integrării politicilor privind CPD în punerea în aplicare a Foii de parcurs și în procesul de monitorizare oferit de semestrul european.

3.6 Utilizarea unei game largi de instrumente ale politicii privind CPD

3.6.1 Date fiind caracterul transversal al politicilor în favoarea CPD și numeroasele aspecte de care trebuie să se țină seama, trebuie instituite sau mobilizate o serie întregă de instrumente politice, la diferite niveluri, astfel încât modelele de producție și de consum să evolueze către durabilitate. Trebuie elaborate de statele membre și de autoritățile locale politici active la nivel european. Instrumentele predilecte ar trebui să combine măsuri de reglementare și măsuri voluntare, în special măsuri de reglementare care să vizeze eliminarea progresivă a produselor nedurabile, instrumente dedicate unei politici fiscale mai echitabile, promovarea achizițiilor publice ecologice, eliminarea treptată a subvențiilor care nu țin seama de efectele negative asupra mediului, susținerea cercetării și a ecoinovării, internalizarea costurilor de mediu, alte stimulente bazate de piață și o participare activă la procesul de tranziție din partea consumatorilor și a lucrătorilor⁽⁹⁾.

3.6.2 Planul de acțiune 2008 pentru CPD al Comisiei Europene se baza pe această abordare politică mixtă, care ar trebui menținută în cadrul procesului de revizuire. Am putea totuși lua în considerare posibilitatea revizuirii în sensul creșterii ambițiilor și al reajustării instrumentelor, ținând seama de obiectivele care trebuie îndeplinite, de progresele modeste înregistrate până în prezent și de oportunitatea ieșirii din criză pe care o oferă tranziția către o economie cu emisii reduse de dioxid de carbon, care utilizează mai puține resurse neregenerabile.

3.6.3 Instrumentele utilizate în cadrul CPD sunt în mare măsură voluntare și se bazează pe informații (eticheta ecologică, sistemul comunitar de management de mediu și audit – EMAS, campanii de sensibilizare a consumatorilor etc.). Recursul întreprinderilor și consumatorilor la aceste instrumente este redus,

⁽⁸⁾ Avizul CESE privind *Cel de-al șaptelea Program de acțiune pentru mediu (PAM) și monitorizarea celui de-al șaselea PAM*. Raportor: dl RIBBE, A se vedea pagina 1 din prezentul Jurnal Oficial.

⁽⁹⁾ A se vedea, de asemenea, Avizul CESE privind *poziția CESE în contextul pregătirii Conferinței Organizației Națiunilor Unite privind dezvoltarea durabilă (Rio+20)*. Raportor: dl WILMS, JO C 143, 22.05.2012, p. 39.

limitat la anumite sectoare și grupuri sociale, și nu va fi intensificat cu ușurință dacă perseverăm pe această cale. Utilizarea instrumentelor de reglementare este indispensabilă pentru eliminarea treptată a produselor și modelelor de consum nedurabile.

3.7 Concentrarea asupra unor domenii cu amprentă ecologică mai pronunțată

3.7.1 Majoritatea efectelor nefaste asupra mediului sunt generate de consumul de produse alimentare și de băuturi, precum și de locuințe, de infrastructuri și de mobilitate, la care se adaugă producția de energie și cea industrială. Prin urmare, viitoarele politici privind CPD ar trebui să se axeze pe toate aceste diferite domenii. Dat fiind că impactul ridicat asupra mediului al consumului de produse alimentare și băuturi este strâns legat de sectorul agricol, politicile în acest domeniu trebuie să fie strâns legate de cele în favoarea unei agriculturi durabile.

3.7.2 O agricultură durabilă presupune utilizarea rațională a materiilor prime naturale, sprijinirea exploatațiilor biologice și un sector agroalimentar care să garanteze aprovizionarea consumatorilor intermediari și finali cu alimente sănătoase și nepoluate. CESE consideră că elementul-cheie pentru o agricultură durabilă constă în menținerea unei producții ecologice de alimente, distribuită pe întreg teritoriul, suficientă cantitativ, de înaltă calitate și diferențiată pe regiuni, care să protejeze și să îngrijească zonele rurale, să conserve diversitatea și caracteristicile specifice ale produselor și să promoveze peisajele culturale europene, diverse și bogate în specii, și zonele rurale⁽¹⁰⁾.

3.8 Depășirea domeniilor strict circumscrise ale energiei și emisiilor de GES și concentrarea atenției asupra altor resurse și impacturi asupra mediului

3.8.1 În ultimii ani, în cadrul politicilor în favoarea CPD s-a acordat o atenție specială chestiunilor referitoare la consumul de energie și la emisiile de gaze cu efect de seră. Producția și consumul au însă și alte implicații, care nu ar trebui neglijate, în domenii precum gestiunea și protecția apei, utilizarea terenurilor, poluarea aerului. Viitoarele politici în favoarea CPD ar trebui așadar să extindă aplicarea instrumentelor politice la consumul de alte resurse, nu doar de energie electrică, și să țină seama de impactul global asupra mediului.

3.9 Îmbunătățirea proceselor de producție și a produselor

3.9.1 Pentru a încuraja producătorii să îmbunătățească performanțele de mediu ale produselor lor de-a lungul ciclului de viață, ar trebui recunoscut principiul responsabilității extinse a producătorilor, așa cum se regăsește în unele acte legislative, ca un principiu general, care stă la baza responsabilității juridice a întreprinderilor.

⁽¹⁰⁾ Avizul CESE privind *Rio+20: către economia ecologică și o mai bună guvernare*. Raportor: dl WILMS, JO C 376, 22.12.2011, p. 102-109.

3.9.2 Pentru a se putea evolua către produse durabile, trebuie promovată o dublă abordare. Cercetarea privind produsele care respectă mediul înconjurător și dezvoltarea lor trebuie promovată prin finanțare publică și prin adoptarea unor măsuri de stimulare adecvate, în favoarea inovării. Pe de altă parte, ar trebui să se recurgă la instrumente de reglementare, precum Directiva privind proiectarea ecologică, pentru eliminarea treptată a produselor nedurabile. În acest scop, domeniul de aplicare a directivei trebuie extins iar punerea sa în aplicare – urgentată.

3.9.3 Dacă dorim ca întreprinderile și consumatorii să evolueze către mai multă durabilitate, este de o importanță crucială menținerea transparenței privind performanțele de mediu ale produselor și serviciilor. Propunerea Comisiei, formulată în cadrul consultării asupra politicilor privind CPD, de a se utiliza în acest scop metodologia care permite stabilirea amprente ecologice a produselor pare să constituie o abordare adecvată. Va trebui însă ca și alte instrumente să vină în completarea ei (criterii sociale altele decât PIB, de exemplu), pentru o mai bună comunicare a informațiilor privind durabilitatea de-a lungul lanțului de aprovizionare.

3.9.4 Trebuie promovate alte modele comerciale pentru a deplasa accentul pus în prezent pe fluxurile de materiale către crearea de valoare și de stare de bine, preferând de exemplu leasingul de bunuri în locul achiziționării, programele de folosire în comun a autovehiculelor personale și conceptele logistice vizând reducerea traseelor de mers „în gol” ale camioanelor, prin cooperarea dintre întreprinderi.

3.10 Promovarea modelelor de consum și a stilurilor de viață durabile

3.10.1 Schimbarea modelelor de consum trebuie să beneficieze de o mai mare atenție decât în trecut. Sarcina care ne revine este așadar decuplarea progresivă a consumului de impactul negativ asupra mediului. Este cazul să instituim o combinație de instrumente politice în vederea promovării unui comportament durabil de consumator, care să țină seama de durata ciclului de reînnoire a resurselor și de limitele lor, precum și de impactul global (import și export) al pieței interne europene.

3.10.2 Politicile în favoarea CPD trebuie să țină cont de faptul că alegerile durabile ale consumatorilor necesită disponibilitatea pe piață a produselor și serviciilor durabile la prețuri accesibile, o informare clară și fiabilă a consumatorului și stimulente economice corespunzătoare. Mai concret, s-ar cuveni luate măsuri de îmbunătățire a informării consumatorilor și de evitare a informării confuze și a practicilor de marketing înșelătoare referitoare la efectele nedăunătoare pe care le au produsele asupra mediului.

3.10.3 Măsurile adoptate ar trebui să **consolideze rolul asociațiilor de consumatori în calitatea lor de actori ai schimbării** și să stimuleze dialogul privind stilurile de viață durabile la nivelul societății civile, prin înființarea unor *platforme de discuție* care să ofere posibilitatea dezbaterii opiniilor pe această temă și schimbului de experiență și de bune practici.

3.10.4 Trecerea la stiluri de viață durabile reclamă totodată investiții în infrastructuri publice corespunzătoare: de exemplu, promovarea transportului în comun ca alternativă la automobilul personal necesită instituirea unui sistem de transport public modern, un transport durabil necesită infrastructură pentru electricitate și biocarburanți, iar o economie circulară are nevoie de sisteme de preluare eficiente și de locuri special amenajate pentru colectarea deșeurilor destinate produselor al căror ciclu de viață se apropie de sfârșit.

3.10.5 În mai multe rânduri, CESE a subliniat importanța programelor educaționale pentru a se ajunge cu adevărat la adoptarea unor comportamente durabile. CESE repetă că astfel de programe nu ar trebui să vizeze doar școlile și tinerii, care, de bună seamă, sunt importanți, ci să se adreseze tuturor cetățenilor, indiferent de vârsta și condiția lor socială, acordând o atenție specială inegalităților cumulate în ceea ce privește riscurile și daunele aduse mediului.

3.10.6 Expeditorii, detașiiștii și alți actori din sectorul distribuției au o influență considerabilă asupra alegerilor în materie de consum durabil, prin cerințele lor legate de producție globală, logistică etc. În trecut, Comisia a lucrat cu cei mai importanți detașiiști europeni în cadrul unui forum-masă rotundă privind distribuția. Această strategie ar trebui extinsă la alți expeditori, operatori din sectorul logistic etc.

3.10.7 Achizițiile publice ecologice reprezintă o forță motrice importantă a dezvoltării piețelor pentru produsele durabile. Trebuie reflectat asupra unui mod de îmbunătățire a eficienței politicilor privind achizițiile publice ecologice.

3.11 Introducerea unor măsuri de stimulare economică în politicile fiscale

3.11.1 Măsurile de promovare a CPD menționate anterior pot fi consolidate dacă întreprinderile și consumatorii sunt încurajați să adopte comportamente durabile prin măsuri de stimulare economică care, după cum se știe, nu se reflectă numai în prețurile pieței. Politicile privind CPD trebuie așadar să fie însoțite de o ecologizare a sistemului fiscal care s-ar traduce prin adoptarea unor stimulente economice menite să repartizeze în mod echitabil efortul aferent tranziției între marile întreprinderi și IMM-uri, precum și între cetățeni, întreprinderi și consumatori și prin eliminarea treptată a subvențiilor care dăunează mediului. Cu toate acestea, eforturile depuse vor fi zadarnice dacă se pune problema de a sacrifica finanțarea modelului social european înlocuind-o cu o taxă nouă pe resursele neregenerabile cu privire la care nu avem nicio garanție că va fi destinată ulterior finanțării protecției sociale. Ar fi un demers periculos, costisitor și inutil. În orice caz, fiscalitatea ține de statele membre și nu este cazul, dintr-o perspectivă durabilă și sustenabilă, să sporească concurența fiscală dintre statele membre.

3.12 Asigurarea unei tranziții echitabile

3.12.1 Trecerea la o economie ecologică va fi durabilă dacă generează locuri de muncă așa-numite *ecologice* și dacă *ecologizează* locurile de muncă în procese de producție care respectă mediul în mai mare măsură, așa cum este cazul cu

producția de energie regenerabilă, cu transportul durabil și cu locuințele eficiente din punct de vedere energetic. Pentru a se putea beneficia de această tranziție, este important să fie adoptate măsuri de politică activă bazate pe dialogul social, care să se refere la aspecte sociale și să urmărească înființarea de locuri de muncă decente și de calitate pentru lucrători (salarii, condiții de muncă și perspective de evoluție). Activitățile

economice și achizițiile publice ecologice trebuie dezvoltate activ, iar competențele profesionale corespunzătoare trebuie stimulate prin intermediul unui sprijin adecvat și al măsurilor adoptate în domeniul formării și reorientării profesionale⁽¹⁾, care să promoveze egalitatea dintre femei și bărbați și să îndemne la participarea lor în măsură egală la procesul de tranziție.

Bruxelles, 26 aprilie 2012

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Staffan NILSSON

⁽¹⁾ Avizul CESE privind promovarea locurilor de muncă ecologice și durabile în cadrul pachetului energie/climă al UE. Raportor: dl IOZIA, JO C 44 of 11.2.2011, p. 110.